

A tervezett anyag elvégezhető egy órán. A tanulók nyugodtan dolgozhatnak, a beszámolókra is jut kellő idő.

A témakör utáni összefoglalás és év végi ismételtes tanúsága szerint a tanulók ismeretei maradandóbbak az ilyen munkaforma mellett, mint tanári demonstráció esetén.

Ezért megéri többletmunkát befektetni az óra előkészítésébe.

BOROS JÓZSEFNÉ

Kaposvár, Tanítóképző Intézet

Csoportmunka 5. osztályban elővilágórán

Egy tanóra 45 perc. Percenként sok szó hangzik el, közben tevékenykedik a tanár, tevékenykedik a gyermek. Kérdés, mennyi ebből a lényeges, amivel előbbre juthatunk, amivel több ismeretanyag raktározódhat el a fejekben?

Az ismeretszerzés során az sem elhanyagolható, hogy az új ismereteket a gyermek készen kapja, vagy nevelői irányítással maga szerzi meg. A hatékonyabb nevelés és oktatás megkívánja az osztálymunka differenciálását, a tanulók frontális, csoportos és egyéni aktivizálásának lélektani, logikai, pedagógiai indoklását, a tanulók együttes munkájának megfelelő alkalmakkor csoportos, ismét máskor egyéni munkafarmában való átvállalását.

Tanári gyakorlatom azt mutatja, hogy – különösen – az új ismeretek feldolgozásakor csaknem kizárólagosnak tekinthető a tanulók együttes foglalkoztatása, mely – véleményem szerint – a csoportmunkában csúcsosodik ki.

A következőkben a csoportmunka gyakorlati kivitelezéséről szeretnék szólni.

1. A csoportmunka előkészítése:

Legfontosabb feladatnak tartom a megfelelő anyag kiválasztását, ahol a ki-tűzött oktatási és nevelési feladatok csoportmunkában megvalósíthatók.

Bemutató tanítást tartottam egy kaposvári általános iskola 5. osztályában. (Eben az osztályban ez a második csoportmunkám.)

Tananyag: A házisertés.

Cél:

1. Ismérjék meg a házisertés legjellemzőbb tulajdonságait, (gerinces, emlős, páros ujjú patás, mindenevő, fogtípusok, gumózápfog, ormány, egyszerű gyomor), ezen belül lássák meg az összefüggést az állatok életmódja és testfelépítése között.
2. Vegyék észre az ember természetátalakító, változtató tevékenységét. Ez pedig csak akkor érhető el, ha a tanuló az állatokat a környezettel legszorosabb kapcsolatban ismeri fel.

A tananyag kiválasztása, s a csoportmunkával való feldolgozása nem a leg-szerencsésebb volt. Ugyanis tanulóim ezen az órán ismerkedtek meg az első gerinces állattal. Tehát nagyon sok új ismeretet kellett megszerezniök. Hogy mégis így dön-töttem, a következőkkel indokolnám: időben, tanítás módjában kötve voltam, tehát kompromisszumos megoldást kellett választanom úgy, hogy a nevelési és oktatási feladatoknak is eleget kellett tennem. Abból a megfontolásból indultam ki, hogy a 10–11 éves korú gyermek nagy élményanyaggal és tapasztalatokkal rendelkezik.

A tanulóknak nagyon sok megfigyelésük, tapasztalatuk van ezekről az állatokról. Ezek a megfigyelések azonban rendszertelenek, nem mindig megbízhatók, pontatlankok, nem lényegest látók. Feladatunk tehát, ezekben rendet teremteni, felhasználhatókká tenni.

Tanulóim 4. osztályban tanultak a háziállatok közül a házisertésről, lóról, szarvasmarháról. Fogalmak közül ismerték: a pata, emlős, mindenevő fogalmát.

Tanulmányi kirándulást tettek egy állami gazdaság sertéshizlaldájában. Fogalmazás órán erről egy szép fogalmazást is írtak. A bemutató tanítás, előtt egy hónappal közöltem velük, hogy a házisertést csoportmunkában dolgozzuk fel, s ezért ellátogatunk a húskombináthba, s a kiadott megfigyelési szempontok alapján beszámoltak a látottakról. Tanulóim könyveket gyűjtöttek a házisertésről, vaddisznóról. A könyvből a kiválasztást természetesen én végeztem, s ők a kijelölt anyagrészt elolvasták.

A következő könyveket használtuk fel a csoportfoglalkozás során:

Dr. Stólmór L.—Forgács F.-né—Kovács I.: Vizben, Földön, Levegőben; Az élet útja a Földön; A mi világunk.

Továbbá megfigyelési szempontokat adtam ki. (Pl. csirkevágáskor mit figyelhetsz meg?)

II. A csoportmunka szervezése – irányítása:

A csoport munkáját előre megterveztem, és azt az elkészített feladatlapok alapján a csoportvezetők irányították. A feladatlapok tartalmazták a megoldandó feladatok pontos leírását és azok megvalósításának módját.

Az osztályt 5 csoportra osztottam. Egy-egy munkacsoport 6–6 tanulóból állt. A csoportvezetőket én jelöltem ki, de tagjaikat ők maguk választották szimpátia alapján. Kikötésem csupán annyi volt, hogy a csoportok vegyesek (jók, gyengék) legyenek.

A csoport munkáját a feldolgozás során annyiban differenciáltam, hogy az első csoport a háziasítás folyamatáról számolt be, a 2., 3., 4., 5. csoport a házisertés jellemző tulajdonságaival ismertetett meg bennünket. Az egész csoport közös munkájának eredményeként sikerült a feladatokat megoldani.

A csoportvezetők segítségével készítettük elő a szükséges szemléltető eszközöket, s a borítékba zárt feladatlapokat.

A 2., 3., 4., 5. csoport tálcájára a következőket helyeztük el:

- vaddisznószőr, házisertésszőr;
- sertéstáp, vaddisznótáplálék (makk, gesztenye);
- agyar, sertésről lehúzott paták;
- sertéskoponya, külön zápfog (hozzá kézinagyító);
- sorszámkártya (ez fekete kartonpapírból csigolya alakra kivágott kártya).

Az 1. csoport tálcáját még kiegészítettük applikációs anyaggal (a 6. osztályos könyvből kivágott vaddisznó kicsinyeivel), ehhez egy erdei környezetet applikáltunk a gondolatban kettéválasztott tábla egyik felébe, a tábla másik felébe egy kövér házisertést modern állal applikáltunk.

Közös szemléltető eszköz:

1. Epidiaszkóp — mely azt a célt szolgálta, hogy a vászonra kivetített sertéscsontvázon kercsék meg a gerincoszlopot, s a sorszámkártyákkal jelöljék gombostű segítségével. Mire minden csoport bejelölte, kirajzolódott a gerincoszlop vonala a csoportok közös munkája alapján.

2. Házisertés-modell.
3. Macskacsontváz.
4. Eredeti sertésláb (melyet előző nap frissen vásároltam és formalinos oldatba tettem).
5. Három darab applikációs tábla (egyik az óra eleji frontális munkához, a 2. tábla az összefoglaláshoz, a 3. tábla az első csoport feladatmegoldásához kellett).
6. Visszajelentő tábla minden tanulónál.

A macskacsontvázat és a sertéslábat forgószínpadszerűen adták tovább a csoportok egymásnak.

AZ ÓRA RÉSZLETES FELDOLGOZÁSA

I. ÓRA ELEJI SZERVEZÉS

1. A tanteremben a csoportmunkához szükséges munkahelyek kialakítása 2. A csoportmunkához szükséges anyagok és eszközök biztosítása	A hetesek irányításával egy-egy csoportvezető végzi. A szertárban előkészített szemléltető anyagot a csoportvezetők a terembe viszik és az asztalokra helyezik.

II. FRONTÁLIS OSZTÁLYMUNKA

Az applikációs tábla képe: A 4. osztályban tanult három háziállat képe, valamint ismert és ismeretlen fogalmak.

LÓ

SZARVASMARHA

HÁZISERTÉS

1. Testét szőr fedi.
2. Kis testű.
3. Patás.
4. Mindenevő.
5. Növényevő.
6. Emlős.

7. Lábai rövidek.
8. Erős orrával túrkál.
9. Gerinces.
10. Egyszerű gyomor.
11. Páros ujjú patás.
12. Gumós zápfog.

1. Az elmúlt tanévben tanulmányi kirándulást tettek egy közeli állami gazdaságban. — Mondjátok el, milyen háziállatokkal találkoztatok! (Segít a megoldásban a táblai kép.)
2. A kirándulás alkalmával ti az állatok külső tulajdonságait, valamint táplálkozásukat figyeltétek meg. Elevenítsük fel ezeket! Mit eszik a ló?

Ló, szarvasmarha, sertés.

Mivel táplálkozik a szarvasmarha?

Zab, széna stb.
Megállapítás: növényeket.
 Fű, széna stb.
Tehát: növényeket eszik.
 Kukoricát, fűvet stb.
Tehát: mindent megeszik.
 Testét szőr fedi.
 Patájuk van.

Milyen táplálékot adnak a házisertésnek?

Sertés.
 A tanuló „tíz kismalac” születését írta le.

3. Most jól vegyétek szemügyre a három háziállatot, s mondjátok el nekem a három állat közös tulajdonságait! Segít a táblai megoldás.
4. Melyik háziállatra illik a következő kifejezés: kis testű, — erős orrával túrkál, — lábai rövidek, — mindent megeszik
5. Azt hallottam, hogy egy érdekes élményetek is volt, s erről fogalmazást is írtatok. Ki olvasná fel nekem?

III. AZ ÓRA FELADATÁNAK MEGHATÁROZÁSA

A beszámolóból kitűnik, hogy a kiránduláson jól figyeltetek, és sok tulajdonságát ismertétek meg a házisertésnek.

A mai órán – csoportmunka keretében – bővítjük ismereteinket.

Az első csoport a háziasítás folyamatáról, a II., III., IV., V. csoport a házisertés jellemző tulajdonságaival ismertet meg bennünket. Ügyeskedjétek, mert az órán nagy feladatot kell elvégeznetek.

A) A munkacsoportok feladatai beszámoltatási sorrendben.

a) Milyen környezetben élt a vaddisznó és mivel táplálkozott?

b) Hogyan háziasította az ember a házisertést?

c) Hogyan változott meg a háziasítás során a sertés külső tulajdonsága?

Ez a csoport az ember természetalkító tevékenységét emelte ki. Segédeszközlül szolgált az 1. sz. applikációs tábla, a már elmondottak alapján.

d) Hova jut a megrágott táplálék?

Dr. Kalmár L.—Forgács F.-né—Kovács I.:
Vízben, Földön, Levegőben c. könyvből
(275—277. o.-ig.)

TK. 750. 1. 2. bekezdés.

Az élet útja a Földön 81—83. o.-ig.

Vízben, Földön, Levegőben c. könyv (275. o.).

Modell alapján, tanári segítséggel adunk választ erre a kérdésre.

2. csoport.

a) Mondjátok el, mi támasztja a házisertés testét?

Tankönyv szövege, macskacsontváz, epidioszkóp segítségével kirajzolódott gerincoszlop. Kiegészítés két tanulótól — a csontsor csontjait csigolyának hívjuk —, ilyet láttam csirkevágáskor.

3. csoport.

a) Hogyan táplálja kicsinyeit?

Tankönyv szövege.
Epidiaszkóppal kivetített szoptató anyakoca.
Egyéni élmény.

4. csoport.

a) Mondjátok el, hány ujja van a sertésnek? Egyformák-e ezek?

b) Mi található az ujjak végén?

c) Ujjai alapján hogyan hívjuk a sertést?

Tankönyv szövege.
Sertésláb.

Tankönyv szövege, sertésláb, pata (papucs), annak próbálgatása.

Tankönyv szövege, sertésláb, pata.

5. csoport.

a) Soroljátok fel, mivel táplálkozik a sertés?

b) Milyen külső tulajdonságai alapján következtethetsz mindenevő életmódjára?

Az első csoport beszámolója alapján elevenítette fel a tanuló.

A mi világunk c. könyv . oldalának alapján a tanuló egy anekdotát olvas fel, mely arról szól, hogy 150 évvel ezelőtt egy tudós professzort tanítványai meg akartak tréfálni, egy éjjel rátörtek, hogy megeszik, s ezért bekormozták arcukat, patákat ragasztottak, rőfögtek. A professzor sorai adnak választ a tanuló kérdéseire; „nem lehettek ragadozók, hiszen patátok van, rőfögtök, — mindenevő állatok vagytok.”

c) Vedd kezébe az állat koponyáját, mit figyelsz meg rajta?

Két tanuló a három fogtípusról beszélt.

IV. ÖSSZEFOGLALÁS

Olvassátok el figyelmesen az 1. számú applikációs táblán található fogalmakat! A táblán a 4. osztályban, valamint az 5. osztályban tanult fogalmakat látjátok. Ügyeskedjete!

Csak azoknak a fogalmaknak a sorszámait írjátok fel a kistáblára, amellyel a mai órán ismerkedtetek meg.

A tanulók a táblákat megfordítják, majd egy tanuló a másik applikációs táblára válogatja át a fogalmakat.

Ellenőrzés: A tábla visszafordításával, és a 2. sz. applikációs tábla segítségével történik.

Végül a fogalmak rövid magyarázatát kértem.

A csoportmunka eredményessége.

I. CSOPORT FELADATLAP

1. Figyeld meg és mondd el, hogy milyen környezetben élt a vaddisznó és mivel táplálkozott?
2. Mondd el a háziasítás folyamatát!
3. A háziasítás során hogyan változott meg külső tulajdonsága?

Segít a munkában:

A tankönyv 75. oldalának 1., 2. bekezdése, valamint a 74. oldal olvasmánya. Az élet útja a Földön c. könyv 81—83. oldaláig.

A tálcádon található szemléltető eszközöket az applikációs táblánál használd fel.

4. Hova jut a megrágott táplálék?

Segít a tankönyv 76. oldalának utolsó előtti bekezdése. Szemléltess az asztalodon található szemléltető eszközzel.

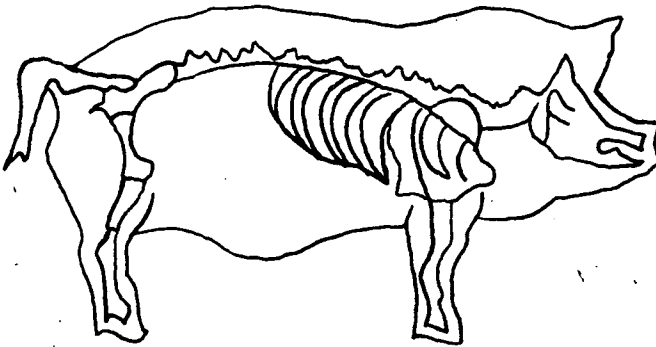
II. CSOPORT FELADATLAP

1. Mi támasztja a házisertés testét?

Segít a tankönyv 75. oldalának 3. bekezdése.

A feladat megoldásához használd fel az asztalodon álló csontmodellt, majd add tovább a másik csoportnak.

Ha a modellen megtalálta a gerincoszlopot, kapcsold be az epidiaszkópot, s a csoport sorszámával jelöld meg a gerincoszlopot.

Húzzuk ki a rajzon piros vonallal a gerincoszlopot.

2. Hogyan táplálja kicsinyeit?

Segít a tankönyv 75. 3. bekezdésének utolsó sorát, valamint a 2. színes képet.

Szemléltetéshez használd fel az asztalodon található képet.

Rajzolj az 1-es kép megfelelő helyére néhány emlőt.

3. Jellemezd a lábát!

Segít a tankönyv 75. oldalának utolsó bekezdése.

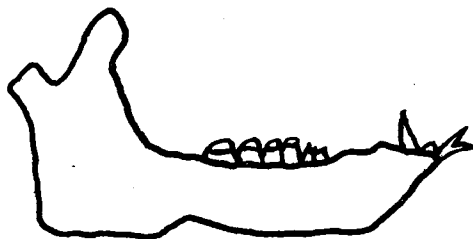
Szemléltetéshez használd fel az asztalodon található sertéslábat. Az első rajzon karikázd be az ujjakat és színezd ki pirossal a patákat.

Beszámolóban a következőkre adj választ:

1. a) Hány ujj van?
b) Melyikre lép járás közben?
c) Megkülönböztethető-e a két-két ujj egymástól?
2. Az ujjak végén mi található?
3. Ujjai alapján a sertés . . . . . patás.

Ha a sertéslábat megvizsgáltad, add tovább a harmadik csoportnak.

4. a) Sorold fel mivel táplálkozik a sertés, segít munkádban az első csoport feladatmegoldása. Tehát a házisertés . . . . . állat.
b) Az elmondottakból melyik külső tulajdonságai alapján következtethetsz mindenevő életmódjára?
c) Vedd kezedbe az állat koponyáját és a kézinyújtódat, mit figyelhetsz meg rajta? Segít a tankönyv 76. oldalának első bekezdése. Tapintsd ki nyelveddel zápfogaidat. Rajzolj gumókat ennek, és a táladon található sertészápfogra.

A sertéskoponyát ad tovább a másik csoportnak.

5. Mi segíti a táplálék megtalálásában?
Segít a tankönyv 76. oldalának utolsó, előtti bekezdése.

SZÜCS BERTALAN
Eger, Ho Si Minh Tanárképző Főiskola

Csoportos és önálló tanulói tevékenységek az általános iskolai irodalomórákon

Elgondolásaim célja az, hogy miképpen lehetne a tanulókat irodalmi művek önálló elemzésére, rávezetni, illetve megtanítani. Ezek révén még jobban megszeretnénk, céltudatosabbá tenni az olvasásukat.

Már az ötödik osztály első hónapjaiban, az egyes művek tárgyalásakor önálló megoldásra adok olyan szóbeli vagy írásbeli feladatokat, amelyek a későbbi csoportos munkához előkészítőül szolgálnak. Ebben főleg a tankönyv feladataira támaszkodom. Ezek egyrészt kéznél vannak, másrészt a megoldásukat tekintve a korábbi szervezésű keretektől alig térnek el. A szükséges művészi kifejező eszközök és azok szerepének felismertetésére kiváló lehetőséget nyújt Petőfi Sándor János vitéz című műve. Mindezek után a Tájak és emberek témakörnél, különösen a tájleíró műveknél már több lehetőségünk van a csoportos munkára. A szokásos módon feldolgozzuk Petőfi Sándornak Az Alföld című költeményét; majd új módon a Kiskunság című művét. Ennek előkészítése, bemutatása, általános elemzése után közösen megtárgyaljuk az 1-3 versszakokat. Megállapítjuk, hogy a költő Pesten van, de innen is a Kiskunságra vágyik vissza, ott is azt látja gondolatban: